

DOI 10.26886/2311-4517.2(82)2022.2

УДК 336.74/.76:338.246+338.532](477):339.72

РИЗИКИ ВНАСЛІДОК ПОКРИТТЯ ДЕРЖАВНОГО БОРГУ І ДЕФІЦИТУ ПЛАТІЖНОГО БАЛАНСУ ЗАПОЗИЧЕННЯМИ

Ривак О. С., кандидат економічних наук, доцент

Львівський національний університет ім. І.Франка, Україна, Львів

Ненадійність управління економічною системою, дискоординація діяльності економічних та політичних структур, нестабільність і гromісткість чинної законодавчої бази, участь у воєнних діях, дефіцит торговельного балансу означають низьку конкурентоспроможність національних товарів на зовнішніх ринках. Перевищення попиту на іноземні товари, а отже, на іноземну валюту, зумовлює стійку девальвацію національної валюти, посилює не вигідність зовнішньоекономічних відносин.

Передумовою забезпечення позитивної динаміки розвитку економіки є згортання зовнішньоекономічних відносин задля забезпечення паритету купівельної спроможності національної валюти для підвищення ефективності зовнішньоекономічних відносин, застосування тарифних та нетарифних бар'єрів з метою захисту внутрішнього ринку від недобросовісної конкуренції.

Ключові слова: безпекова сфера, макрофінансова допомога, довготривалий дефіцит бюджету, еволюція кіберзагроз і тероризму, державний борг, ринок праці, інвестиційний клімат, гібридна війна, забруднене довкілля, глобальне потепління, порушення міжнародного права, сеньйораж, стратифікація населення за доходами, експансія іноземного капіталу, галопуюча інфляція, податковий терор, довготривалий дефіцит платіжного балансу, девальвація, кредитні і депозитні ставки, маржа, чиста

міжнародна інвестиційна позиція, зміцни чистого багатства країни і світу.

Кандидат економічних наук, доцент Рывак О. С. Риски вследствие финансирования государственного долга и дефицита платежного баланса отдалживаниями / Львовский национальный университет им. И.Франко, Львов, Украина.

Ненадежность управления экономической системой, дискоординация деятельности экономических и политических структур, нестабильность и громоздкость действующей законодательной базы, участие в военных действиях, дефицит торгового баланса обозначают низкую конкурентоспособность национальных товаров на внешних рынках. Превышение спроса на иностранные товары, а значит, на иноземную валюту, обуславливает стойкую девальвацию национальной валюты, усиливает невыгодность внешнеэкономических отношений.

Предпосылкой обеспечения позитивной динамики развития экономики является сворачивание внешнеэкономических отношений для обеспечения паритета покупательной способности национальной валюты для повышения эффективности внешнеэкономических отношений, использование тарифных и нетарифных барьеров с целью защиты внутреннего рынка от недобросовестной конкуренции.

Ключевые слова: сфера безопасности, макрофинансовая помощь, долгосрочный дефицит госбюджета, эволюция киберугроз и терроризма, государственный долг, рынок труда, инвестиционный климат, гибридная война, загрязненная окружающая среда, глобальное потепление, нарушение международного права, сеньйораж, стратификация населения по уровню доходов, экспансия иностранного капитала, галопирующая

инфляция, налоговый террор, долгосрочный дефицит платежного баланса, девальвация, кредитные и депозитные ставки, маржа, чистая международная инвестиционная позиция, изменения чистого богатства страны и мира.

PhD of Economic Sciences, Associate Professor, Ryvak O. S. Risk Due to Coverage of Public Debt and Balance of Payment Deficit By Borrowing / Ivan Franko National University, Lviv, Ukraine.

Unreliable management of the economic system, incoordination of economic and political structures, instability of the current legal framework, participation in military actions, trade deficit means low competitiveness of domestic goods in foreign markets. The excess of demand for foreign goods, and hence for foreign currency, leads to a steady devaluation of the national currency and exacerbates the disadvantages of foreign economic relations. Prerequisite for ensuring the positive dynamics of economic development is the curtailment of foreign economic relations to ensure the purchasing power parity of the national currency to improve foreign economic relations, tariff and non-tariff bargaining in order to protect the internal market from unfair competition.

Keywords: security, macro-financial assistance, long-term budget deficits, evolution of cyber threats and terrorism, public debt, labor market, investment climate, hybrid war, polluted environment, global warming, violations of international law, seigniorage, stratification population for incomes, expansion of foreign capital, galloping inflation, tax terror, long-term balance of payments deficit, devaluation, credit and deposit rates, margin, net international investment position, strengthen the net wealth of the country and the world.

Вступ. Прем'єр-міністр Великої Британії Борис Джонсон про зобов'язання у безпековій сфері, яке лежить на його країні: «Вибір

незабаром постане між тим, підсісти ще більше на російські вуглеводні, які йдуть гігантськими новими газогонами, або заступитися за Україну і виступити на захист миру і стабільності» [1, с. 1]. В січні 2022 року Борис Джонсон здійснив перший візит в Україну. «Ескалація агресії РФ щодо України стала б політичною, гуманітарною та військовою катастрофою для Росії та всього світу...» – констатував він. Британія надасть Україні 88 млн. фунтів стерлінгів для забезпечення енергетичної незалежності України і розвиток альтернативної енергетики, 1,7 млн. фунтів стерлінгів для військово-морського флоту України, будівництва сучасних українських військово-морських баз, пакет допомоги в сфері безпеки і озброєння. Транспортні літаки ВВС Її Величності доставили в Україну тисячі сучасних протитанкових ракет. Крім коштів для МВФ України, Великобританія надасть ще майже 2 млрд. фунтів стерлінгів на реалізацію конкретних і взаємовигідних спільних з Україною проектів [2].

Франція надасть Україні 1.2 млрд. євро макрофінансової допомоги для очищення питної води в Маріуполі й реконструкції водоканалу у Попасній на Луганщині. Париж пообіцяв забезпечити нашу залізницю 130 сучасними електровозами і передати українським рятувальникам 370 одиниць пожежної техніки на 300 млн. євро [2]. Нідерланди ухвалили рішення надати 31 млн. євро на поточні потреби ЗСУ в межах Європейського фонду миру. Європа в партнерстві із США працює над великим пакетом санкцій щодо РФ. Нідерланди пропонують Україні допомогу в протидії кібернападам. [3, с. 2]. Рада міністрів Республіки Польща схвалила рішення міністра оборони Маріуша Блащак про надання допомоги Україні – найсучасніших переносних зенітно-ракетних комплексів Piorun [4, с. 1].

В 2021 році США вивели свої війська із Афганістану після прийняття рішення президентом Джоозефом Байденом про завершення епохи крупних військових операцій по зміні інших країн, очевидно, з огляду на дефіцит бюджету США 2021-го, який за оцінкою становить 1,8 трл. дол. США, що дорівнює усьому бюджету США 21-річної давності. Видання The New York Times в своїй редакційній статті нагадує: «Доктрина Байдена розглядає Китай як екзистенціального конкурента США. Росію – як руйнатора, Іран і Північну Корею – як ядерний розсадник, постійну еволюцію кіберзагроз і тероризму, що поширюється далеко за межі Афганістану». В економічній повістці йде боротьба між транснаціональними компаніями і банкірами, що проявляється у постійній «гойдалці» із криптовалютою [5, с. 4].

Під час другої з початку 2022-го року розмови Президента України Володимира Зеленського і Президента США Джоозефа Байдена глави двох держав обговорили дипломатичні зусилля з деескалації ситуації на тлі нарощування російських військ на кордоні з Україною. Джоозеф Байден підтвердив готовність США разом із союзниками та партнерами рішуче відреагувати в разі вторгнення РФ в Україну. Він зазначив, що протягом останнього року США надали Україні понад пів мільярда доларів на розвиток та гуманітарну допомогу, вивчають додаткову макроекономічну підтримку, щоб допомогти економіці України в умовах тиску, спричиненого військовою ескалацією з боку РФ і висловив підтримку мирного врегулювання ситуації на Донбасі шляхом переговорів у Норманському форматі [6, с. 1].

Влада Канади планує вдвічі збільшити кількість персоналу навчальної місії UNIFIER (до 400 вояків). Місію спрямовано на збільшення обороноздатності ЗСУ шляхом обміну досвідом і спільних

військових навчань. Канадські військові перебувають в Україні як радники та консультанти. Розширення місії обійдеться у приблизно 280 млн. дол. США. Україна отримає нелетальну зброю, розвідувальні дані й допомогу в боротьбі з кібератаками. Канада надає до 50 млн. дол. на гуманітарну допомогу Україні та підтримку в розвитку. Це додатково до кредиту 20 млн. доларів, оголошеного в другій половині січня 2022 року [7, с. 1]. 73 млн. євро спрямовує Данія на реалізацію спільних інвестиційних проєктів в Україні (за наступною фазою Данської програми європейського сусідства DANEP на 2022-2026 роки) [8, с. 1].

2671,83 млрд. грн., або 97,95 млрд дол. США становив на кінець грудня 2021 року сукупний державний та гарантований державою борг України [9, с. 1] (48,98% від ВВП в доларовому еквіваленті). 200 млрд. дол. США досяг в 2021-му році ВВП України, у 2013-му – 183 млрд. дол. США [11, с. 1]. В 2021 році офіційний курс гривні (середній за період) до долара США становив 27,29 грн/дол. США, у 2013 році – 7.993 грн/дол. США [11].

Упродовж 1996-2008 років гривня *девальвувала* відносно англійського фунта стерлінгів в 3,54 раза, (упродовж 2008-2021 – в 3,88 разів), відносно долара США – в 2,88, разів (в 5,18 разів), відносно канадського долара – в 3,68 разів (в 4,41 разів), відносно євро /до 1999 року – єкю/ – в 3,32 рази (в 4,19 разів), відносно польського злотого – в 3,22 рази (в 3,23 разів), відносно сінгапурського долара – в 2,87 разів (в 5,47 разів), відносно японської єни – в 3,05 разів (в 4,84 рази), відносно СПЗ /до липня 2000 року СДР/ – в 3,13 разів (в 4,68 разів), відносно турецької ліри за 2008-2021 роки гривня ревальвувала на 25,30% (на 31,26%), відносно російського рубля упродовж 1996-2008 років гривня ревальвувала на 41,06% (упродовж 2008-2021 - девальвувала на 75,36%) [11].

Павло Куц, автор фундаментальної статті для «Урядового кур'єра» звернув увагу, що недавно російський пропагандист і «воєнкор» Юрій Котенок запропонував ще один радикальний спосіб змусити людей забути Україну. На його геть збочену думку, жителям окупованих територій Донбасу потрібно спеціальним законом заборонити з ностальгією згадувати мирне життя, бо через це вони негативно реагують на реалії «руського мира». «Оце розчарування, постійна ностальгія за ситим тихим життям, коли не стріляють, коли можна вільно пересуватися, брати кредити, настільки переважає, що люди перестали відчувати реальність і ніколи вже не буде тієї України», – тлумачить він свою позицію. Жорстоко? Але ж погодьтеся, нарешті чесно і відверто. Бо «брати» ще в 2014-му добре знали, що окупований ними Донбас ніколи не буде в складі РФ. Окупанти прагнули лише, аби місцеві люди, перетворені на гарматне м'ясо, з російськими паспортами російською зброєю воювали проти України. І щоб вони назавжди забули про нормальне мирне життя, звикаючи до воєнного лихоліття, яке приніс зловісний «руський мир» [12, с. 3].

В широкий публічний доступ потрапило рішення районного суду міста Ростова-на-Дону в якому яскраво висвітлено присутність на території України регулярних військових підрозділів РФ і заодно гнітючий економічний стан ОРДЛО, які перебувають під повним контролем Росії. Судовий документ підтвердив, що постачання продуктів харчування, як і пального, боєприпасів та техніки з РФ для російських військовослужбовців, які «перебувають на постійному чергуванні на території самопроголошених Донецької і Луганської народних республік» відбувалося за стабільним графіком – раз на два тижні. «Колона формувалася більш ніж із 70 автомобілів вантажопідйомністю близько 40 тонн і загальним обсягом понад 1300 тонн. В асортимент продовольства входили борошно, консерви, свіжі

овочі. Сумарна вартість харчів за одну поставку становила 130 млн. рублів (48 мільйонів гривень)». Експерти, взявши до уваги норми добового загальновійськового пайка солдата термінової служби, визначили, що в 2019 році, який фігурує в цій справі, на Донбасі було приблизно 30 тисяч осіб, а якщо частину поставок не спрямовували на склади і не роздавали як гуманітарну допомогу, то контингент військовослужбовців РФ сягнув понад 50 тисяч.

За повідомленням Павла Куща лідери окупаційної адміністрації на папері марять про різке зростання промислового та сільськогосподарського виробництва на наступні два роки майже на 70% та збільшення зарплати у 2,3 рази. Теперішній рівень середньої зарплати працівників сільськогосподарських підприємств в ОРДЛО – 258 дол. США (19 тисяч російських рублів); в РФ – 483 дол. США (35,5); в Україні – 528 дол. США (14,2 тисячі гривень). І черговий Указ глави РФ №657 про спрощення доступу товарів з ОРДЛО до російської системи держзакупівель у Донецьку та Луганську. З 2014-го сировина для металургійних підприємств на окуповані території безперешкодно надходила з РФ повз митниці, тощо, і так само без офіційного оформлення метал везли в зворотньому напрямку. На восьмому році від 2014-го року втрачене мирне і цілком благополучне життя. У листопаді 2021-го на колись потужному Алчевському металургійному комбінаті прокатили 10 тисяч тонн товстого листа, 2013-го – 367 тис.тонн прокату. Восени 2021-го на Макіївському металургійному комбінаті працювали трохи більш як 1,5 тис. робітників, а перед війною – понад 7 тис. осіб. На шахті «Щегловська-Глибока» за штатом потрібно не менш як 1,5 тис. гірників, а на сьогодні – 736. Проте керівники підприємства запланували на 2022 рік збільшити добовий видобуток палива із теперішніх 600 тонн до 1700 тонн. [13, с. 3].

За офіційними даними «міністерства економічного розвитку ДНР» за період січень-жовтень 2021-го на обліку в місцевих центрах зайнятості перебувало 31,1 тис. осіб. За окреслений період від працедавців надійшла понад 51 тисяча заявок. Не дочекавшись обіцяних і сподіваних 2014-го російських зарплат і пенсій значна частина потенційних заробітчан спокусившись на щедрі обіцянки російської сторони вирушили на заробітки кудись аж за Урал. «Росія всього-на-всього жорстоко використовує загарбану територію Донбасу та її людей для власних геополітичних та інших інтересів, а теперішній «русский мир» для нас став страшнішим за будь-яку війну!» - вважає житель Горлівки.

Суд в російському Ростові покарав громадянина РФ п'ятьма роками в колонії за сприяння хабарництву, що поставило під загрозу постачання харчування російських військовослужбовців на території самопроголошених Донецької і Луганської народних республік [13, с. 3].

В початку жовтня 2021 року Президент Ізраїлю здійснив свій перший візит на посаді глави Ізраїлю саме в Україну. Під час зустрічі Президент України Володимир Зеленський відзначив, що після набуття чинності Угоди про вільну торгівлю від 01.01.2021 між двома країнами зростають обсяги торгівлі товарами, вперше з початку пандемії, проте, глава України зазначив, що обсяги прямих ізраїльських інвестицій в Україну на сьогодні не відповідають двосторонньому потенціалу [14, с. 2]. Однак, для збільшення прямих іноземних інвестицій в країну, передусім уряд зобов'язаний забезпечити сприятливий інвестиційний клімат, як для приватного сектора вітчизняної економіки, так і для державного, рівні умови ведення підприємницької діяльності для вітчизняних і іноземних підприємств незалежно від форм власності.

Глава України переконаний, що «нові технології, інновації, кібербезпека, охорона здоров'я, фармацевтика, космічні програми, банківська справа й фінанси, будівництво, сільське господарство – лише окремі перспективні галузі для розвитку інвестиційної співпраці між Україною та Ізраїлем [14, с. 2]. Проте, для продуктивної співпраці в окремих сферах діяльності необхідно посилити захист корисної інтелектуальної власності, а також забезпечити позитивну динаміку розвитку економіки України. Вдосконалити фіскальну і митну політику держави для (1) збільшення внутрішніх приватних інвестиційних видатків, (2) збільшення внутрішніх видатків споживачів; (3) *зменшення тіньового сектора економіки*, (4) припинення втечі капіталу за кордон, (5) припинення еміграції найпродуктивнішої частини населення з метою заробітків чи остаточного переселення внаслідок посилення розшарування населення країни за доходами, (6) вдосконалити фіскальну та митну політику, (7) зменшення рівня інфляції, яка є вагомою причиною девальвації гривні, (8) підвищення рівня зайнятості, (9) досягнення природного обсягу виробництва та (10) зміцнення гривні хоча б до рівня середнього офіційного курсу щодо основних торговельних партнерів 2008-го року, в якому загострилась світова економічна криза, оскільки забезпечення паритету купівельної спроможності національної валюти – необхідна передумова ефективних зовнішньоекономічних відносин.

Іцках Герцог погодився, що нинішній візит і переговори сприятимуть зміцненню, поглибленню, вдосконаленню, процвітанню партнерства між Україною та Ізраїлем, зокрема у галузях сільського господарства, енергетики, технологій, науки, охорони здоров'я, туризму, а також, резюмував, що глобальна пандемія коронавірусу довела, що жодна країна не може існувати сама по собі. Що партнерство між країнами не лише відповідає інтересам і потребам

кожної держави, а й лежить в основі їх здатності забезпечувати своїм громадянам гідне життя і добробут [14, с. 2].

Виклад основного матеріалу. З 5 по 15 листопада Держсекретар Ентоні Блінкен зробив не менше п'яти заяв про те, що Росія може розпочати вторгнення в Україну. Радник очільника Офісу Президента Олексій Арестович повідомив «Вестям», що на кордоні дійсно стоїть стотисячне російське військо, а згідно заяв ДУРМО, мова йде про 114 тис. особового складу, включаючи Крим і окуповані території. І ми знаходимось в небезпечній фазі, враховуючи енергетичний шантаж і штучно створену кризу з мігрантами, що може бути перенесено на нас» [15, с. 5]. Політичний експерт Олександр Кочетков зауважує: «З однієї сторони, ми рухаємся в сторону євроатлантичних цінностей. З іншої – потребуємо закупівлі електроенергії. Влада, у якої закінчились гроші, зараз намагається знайти електроенергію в Білорусії, а вугілля – закупити або на непідконтрольних територіях, або в РФ, напівконтрабандним шляхом. Ні до чого доброго цей шпагат нас не доведе [15, с. 5].

Якщо упродовж 2021 року українська гривня зміцнилась на 0,7% відносно білоруського рубля внаслідок штучно створеної нестабільності в Білорусі, то пред'явлений попит на білоруський рубль внаслідок експорту українською стороною білоруської електроенергії низив би курс гривні відносно білоруського рубля. Білорусь є країною, яка не здійснювала курс на євроатлантичну інтеграцію. В 2017 році гривня знецінилась відносно білоруського рубля на 4,9% до попереднього року, в 2018-му – зміцнилась на 3,02%, в 2019-му – зміцнилась на 7,53%, в 2020-му – зміцнилась на 10,45%, в 2021-му зміцнилась на 2,8%, у січні 2022 р. до попереднього місяця знецінилась на 0,74% [11] в основному внаслідок кон'юктурних (короткострокових) факторів. Закупівля ж в

РФ вугілля, після того як російські вчені підтвердили факт знищення території Донбасу російською стороною токсичними відходами хімічної промисловості в т.ч. в залитих шахтах, а також безпрецедентне замінування підконтрольних РФ територій, використання заборонених міжнародними договорами видів зброї проти української сторони є безглуздою.

Один із відомих у світі журнал «National Geographic», офіційне видання Національного географічного товариства США назвав Маріуполь одним з найбрудніших міст України, а його повітря – одним з найбрудніших у Європі. У статті для «Урядового кур'єра» під назвою «В українській зоні бойових дій триває чергова битва – за чисте повітря» Павло Куц порушує кілька болючих тем: гібридна війна, забруднене довкілля і надбагаті власники металургійних велетів. Два підприємства компанії «Метінвест» - МК «Азовсталь» (1933-го доменна піч №1 зварила перший чавун на металургійному комбінаті «Азовсталь») і ММК імені Ілліча (початок виробництва датовано 1897 роком, коли видав першу продукцію змонтований трубний цех Нікополь-Маріупольського гірничо-металургійного товариства) – найбільші джерела шкідливих викидів, реальна загроза для повітря та усього довкілля міста з боку потужної металургійної промисловості.

Ініційований місцевими екологічними активістами цього приморського курортного міста, з прифронтовим статусом і черговими загрозливими маневрами сусідів поблизу кордону, моніторинг повітря підтвердив, що рівень його забруднення в десятки разів перевищує рекомендований показник Всесвітньої організації охорони здоров'я, а дослідження зразків ґрунту, проведеного кілька років тому експертами показало наявність цинку, ртуті, хрому, миш'яку, свинцю, кадмію та інших токсичних речовин. Забрудненість довкілля Маріуполя значною

мірою залежить від прифронтового розміщення, контрабанди і тимчасової окупації Російською Федерацією [16, с. 3].

Надбагатим власникам металургійних велетів за умови несприятливого інвестиційного клімату, зuboжіння населення країни, яке змушене проїдати те що було заощаджене раніше, або ж погрянути в боргах, можна рекомендувати все ж здійснити диверсифікацію капіталу на території України, згорнути виробництво металургійної промисловості до потреб країни, резидентами якої вони є, протидіяти експансіоністській політиці іноземного капіталу.

На кліматичному саміті COP26 у Глазго 40 країн, серед яких Україна, погодилися поступово відмовитися від використання викопного вугілля. Компанії, що володіють 40% світових активів, зобов'язалися утримувати глобальне потепління нижче 1,5⁰ С. Понад 100 країн погодилися із планом президента США Джо Байдена про скорочення викидів метану на 30% до 2030 року. Проте, прогнози експертів про те, що саме подальші зміни температурного режиму можуть призвести до переходу 75% території України в зону ризикованого землеробства є напівправдою [17, с. 4].

Служба безпеки України передала міністерству оборони партію озброєння загальною вагою 500 тонн на 1 млрд. грн, яке вилучила під час спецоперацій і відкрила по даному факту кримінальну справу. Проте, хоча міністерство оборони погодилося прийняти вилучене озброєння на баланс, суд і уряд санкціонували передачу. Передане Міноборони озброєння включає: (1) озброєння (гранатомети); (2) боєприпаси (міни і вистріли до гранатометів); (3) вибухові речовини (тротил); (4) 36 ракет 5В27Д (входять до складу ЗРК «Печора») і супутнє обладнання до них; (5) складові до вогнестрільної нарізної зброї; (6) двигуни і комплектуючі до авіаційної техніки (гвинтокрилам Ми-24, літаків типу Су і МиГ); (7) комплектуючі до бронетанкової

техніки (БМП, БРДМ, БТР, танків), зенітно-ракетних комплексів і систем залпового вогню; (8) фосфорні соляні кислоти. «Російські державні компанії використовували територію України для транзиту товарів військового призначення і з невизначеною метою нагромаджували їх на нашій території під виглядом майна загального використання» - роз'яснили правоохоронці. А тому СБУ відкрила по вказаному факту кримінальну справу [18, с. 2].

Олександр Мусієнко, директор Центру військово-правових досліджень слушно зауважив, що Росія, яку на сході серйозно підтискає Китай, щоб позбутися бодай частини економічних санкцій за її агресивну політику, буде змушена домовитись із Заходом. Росія в ультимативному тоні говорить про неможливість нашого вступу у НАТО. А чому ми не згадуємо про Будапештський меморандум і зобов'язання (у тому числі – Російської Федерації) гарантувати нам безпеку і територіальну цілісність? Ці зобов'язання Росія кричуще порушила! Чому не згадуємо про комплекс Гельсинських угод 1975 року – їх Росія так само порушила і розтоплата?! Нам насправді є чим відповісти Росії [19, с. 3].

Російський політолог Леонід Гозман слушно вважає, що запобігти війні в Україні можна жорсткими санкціями. «Слабка економіка й зниження рівня життя людей не зупинять Путіна, але санкції проти його найближчих друзів будуть ефективнішими» – наголошує він. На його переконання справжня загроза для Росії не НАТО, а демократія в Україні, Молдові й Білорусі [20, с. 2]. Як відомо завдяки послабленню економік країн пострадянського простору РФ вдавалось отримувати тимчасові вигоди.

Представник України при ЄС Всеволод Ченцов вказав, що Росія, стягуючи до українського кордону військо та зброю, що у міжнародному праві називається «загроза застосування сили»,

порушує Статут ООН. «Ця ситуація навіть без подальшого військового нападу має стати предметом для розгляду в ООН, і Росія вже має «платити за розхитування безпеки в Європі» - констатував дипломат.

Французька політолог, професор школи міжнародних відносин (Париж) Марі Мендрас слушно зауважила, що коли «воєнізована корумпована групка людей» віддає накази, не пояснюючи, як було ухвалене рішення, - «це дуже загрозливо не лише для України, а й для самої Росії». «І нинішня ситуація продемонструвала вразливість путінського режиму і здатність країн – членів ЄС і НАТО об'єднуватися у складній ситуації» – вважає політолог [20, с. 2].

Україна тісно співпрацює з Європейським банком, з яким загалом підписано угод на 7 мільярдів доларів (3,5% ВВП 2021-го року), повідомляє Укрінформ. Сукупний і гарантований державою борг України нині трохи перевищує 90 млрд. дол. США, і уряд має чітку стратегію змінити його структуру задля збільшення частки внутрішніх запозичень і зменшення частки зовнішніх – повідомив глава уряду Денис Шмигаль учасникам Київського міжнародного економічного форуму, який всьоме зібрав світових економістів, впливових бізнесменів, представників українського істеблішменту й авторитетніших економічних експертів в початку жовтня 2021-го [21, с. 2]. Такий підхід частково міг би вирішити проблему боргової залежності держави і країни, однак, бюджетно-податкова і митна система потребують кардинального вдосконалення. Триває вирішення боргової залежності держави за рахунок сеньоражу, яке є неприпустимим. Натомість, за повідомленням очільника уряду «ми виконали торішній бюджет, скорочуємо дефіцит бюджету цього року (2021-го) і на наступний (2022-й), адже це ключові макропоказники. Відбувається постійна плідна комунікація з Міжнародним валютним

фондом. Улітку цього року Верховна Рада ухвалила 12 законопроектів, передбачених меморандумом з МВФ. А роботи з підготовки програми stand by мають завершитися буквально днями» [21, с. 2]. Як підтверджує світовий і вітчизняний досвід, така законотворчість користі не принесе, і реальний ВВП нашої країни до кінця року не зросте на 4%, а внаслідок знецінення гривні до основних світових валют, виконання зобов'язань для отримання фінансування держпроектів подорожчає. Мова йде і про ті 13 мільярдів доларів кредитів від Світового банку, 10 з яких уже вибрано, і про ті 7 мільярдів доларів від Європейського інвестиційного банку, з якими підписано угоду на вищезазначену суму.

На думку очільника українського уряду, для ефективного протистояння сучасним викликам і подальшого розвитку економіки надважливий якісний діалог держави й бізнесу [21, с. 2], проте, окрім сторони роботодавців та сторони органів виконавчої влади відповідно до законів України «Про колективні договори і угоди», «Про соціальний діалог в Україні» важливу роль у формуванні і здійсненні економічної політики держави можуть і повинні відіграти всеукраїнські об'єднання професійних спілок. З дня набрання чинності Генеральної угоди про регулювання основних принципів і норм реалізації соціально-економічної політики і трудових відносин в Україні на 2019-2021 роки від 14 травня 2019 року втратила чинність Генеральна угода про регулювання основних принципів і норм реалізації соціально-економічної політики і трудових відносин в Україні на 2016-2017 роки, основоположні зобов'язання якої не виконані, а саме, зобов'язання щодо вдосконалення податкової системи, щодо дотримання правових норм Міжнародної організації праці тощо. Для успішного виконання Генеральної угоди необхідною є тісна

трьохстороння співпраця роботодавців, об'єднань профспілок і Кабінету Міністрів України.

У вересні 2021 року 137 народним депутатам дев'ятого скликання була здійснена виплата компенсації для оренди житла або найму готельного номера у розмірі 3029000 гривень – повідомлено на сайті Верховної Ради України. Найбільшу суму компенсації за житло отримав член депутатської групи «Партія «За майбутнє» Ігор Гузь – 59,5 тис. грн. За березень-серпень 2021-го нардепам загалом виплатили близько 18 млн. грн. компенсації на житло. В серпні найбільше отримав нардеп Муса Магомедов – 187,8 тис. грн. [22, с. 2].

В січні-вересні 2021-го середньомісячна заробітна плата штатних працівників України складала 13604 грн, в Києві – 19811 грн, в Донецькій області – 14611 грн, в Київській області – 13862 грн, в Закарпатській – 13482 грн, Дніпропетровській – 13414 грн, Миколаївській – 13356 грн. найнижча середньомісячна зарплата в Кіровоградській області – 10882 грн, в Чернівецькій – 10857 грн. В вересні середня номінальна заробітна плата штатного працівника підприємств, закладів, організацій України становила 14239 грн (18,7% до відповідного періоду 2020 року). Упродовж року реальна заробітна плата зросла на 6,9% [23, с. 2]. З 1 січня 2022 року відповідно до статті 7 Закону України від 02.12.2021 №1928-IX «Про Державний бюджет України на 2022 рік» встановлено прожитковий мінімум для працездатних осіб у сумі 2481 грн. [24].

На переконання прем'єр-міністра України, для успіху антикорупційної реформи необхідно реформувати систему фіскальних і контролюючих органів, зокрема створення бюро економічної безпеки, а податкова міліція та інші органи, на адресу яких завжди лунало чимало звинувачень і нарікань від бізнесу мають

відійти в минуле [21, с. 2]. Однак обов'язок уряду не безпідставне звільнення від службових обов'язків найкваліфікованіших кадрів податкової міліції і створення нового інституту щодо забезпечення економічної безпеки, а вдосконалення бюджетно-податкового і митного законодавства, викладеного лаконічно, його стабільність, впорядкованість, зниження середньої податкової ставки на підприємницький сектор економіки не вище 1/3 від його доходу, зниження ставки ПДВ і акцизів, що дасть можливість забезпечити необхідні соціальні стандарти, і виведення економіки з тіні.

Євросоюз виділив Україні другий транш макрофінансової допомоги в сумі 600 млн. євро в жовтні 2021-го, мовиться в повідомленні Єврокомісії. «Це другий і останній транш Україні після першої виплати 600 млн. євро в грудні 2020 року. Завдяки цій виплаті сума кредитів України в межах її багаточисленних програм макрофінансової допомоги досягла 4,4 млрд. євро», - повідомили в ЄК. Виконавчий віце-президент Єврокомісії з економічних питань Валдіс Домбровські заявив, що Україна приклала значних зусиль для виконання умов програми, а також досягла значного прогресу з Міжнародним валютним фондом». На думку віце-президента Єврокомісії, надаючи фінансову і технічну підтримку, ЄС «допомагає покращити рівень життя українців». Виплату другого траншу прив'язали до виконання восьми конкретних заходів, зазначених в меморандумі, зокрема, зміни в галузі управління державними фінансами, боротьба із корупцією, покращення ділового середовища, управління державними фінансами, реформування Вищої кваліфікаційної комісії суддів і Вищої ради правосуддя [25, с. 2].

Прем'єр-міністр України Денис Шмигаль обговорив із віце-президентом Європейського банку реконструкції та розвитку з питань банківської діяльності Аленом Пію та віце-президентом

Європейського банку реконструкції та розвитку з питань політики та партнерства Марком Боуменом питання (1) розвитку в Україні інфраструктури фондового ринку, (2) посилення банківського сектору й (3) реалізації проєктів з енергоефективності. «Ми зацікавлені в інвестиціях і посиленні банківського сектору. Бачимо й розуміємо запит бізнесу на доступний і якісний кредитний фінансовий ресурс. Тож уряд приділятиме особливу увагу цьому питанню», - цитує департамент комунікацій Секретаріату КМУ слова Дениса Шмигала [26, с. 2]. Проте, несприятливий інвестиційний клімат, галопуюча інфляція, знецінення нацвалюти – неспівставимі з розвитком фондового ринку. Діяльність банківської системи країни є неефективною.

Сторони обговорили продовження співпраці в галузі інфраструктури з використанням механізму концесії. За словами Прем'єр-міністра, в Україні готують до реалізації перший проєкт концесійного автобану. Попереду в уряді плани будівництва ще шести таких доріг. Спільно з партнерами в Україні створено фонд енергоефективності, який працює з об'єднаннями багатоквартирних житлових будинків щодо угод утеплення будинків. З приводу цього напрацьовуємо програму співпраці з муніципалітетами – запевнив поважних гостей прем'єр-міністр [26, с. 2]. Інфляція, девальвація є індикаторами невідності для країни використання позик від ЄБРР на реалізацію вищезазначених проєктів.

У ЄБРР зазначили, що банк і надалі планує інвестувати в Україну, продовжувати співпрацю з чинних проєктів і долучатися до нових напрямів [26, с. 2], що, очевидно, вигідно стороні Євросоюзу, однак, за умови безумовного знецінення гривні відносно євро та інших світових валют, для України такі проєкти становитимуть загрозу подальшої експансії іноземного капіталу, подальшого виведення за

межі України факторних доходів, зниження показників ефективності використання економічних ресурсів країни, зменшення чисельності населення. Дорожня карта з розвитку ринку капіталів в Україні вимагає стабілізації економіки країни.

Прем'єр-міністр України Денис Шмигаль і керуючий директор, виконавчий віце-президент міжнародної фінансової корпорації (МФК) Махтар Діон в листопаді 2021 року обговорили в онлайн-режимі співпрацю в галузі інфраструктури й енергетики, розвитку регіонів і ринку капіталів. За словами прем'єра, Україна прагне розвивати механізм державно-приватного партнерства в галузі відновлення інфраструктури. Він зазначив, що МФК – перша міжнародна фінансова установа, яка підписала угоду про входження до капіталу українського банку з державною часткою і стане акціонером Укргазбанку. Україна зацікавлена розвивати державно-приватне партнерство з МФК у відновленні систем зрошування шляхом залучення інвесторів у розвиток проєктів у галузі іригації. «Розраховуємо на подальше розширення прямого фінансування МФК місцевих органів влади, зокрема в залученні інвестицій до галузі сортування й переробки твердих побутових відходів у містах України», - підкреслив прем'єр-міністр [27]. Довготривала експансіоністська політика уряду країни спричиняє експансію іноземного капіталу з усіма негативними наслідками як для учасників таких проєктів, так і для тих хто не причетний до їхньої реалізації. Недогляди в проєктуванні, будівельних роботах, що спричиняють тепер і в майбутньому доцільність реалізації таких проєктів на території нашої країни, навіть за умови передбаченої в договорі відповідальності, ніяк не компенсують негативні побічні ефекти.

У зверненні до учасників форуму «Інтеграція України до ENTSO-E: за крок до енергетичної незалежності», що відбувся в початку

жовтня 2021-го року в межах 23-го Саміту Україна-ЕС, Прем'єр-міністр Денис Шмигаль виділив п'ять очікуваних результатів такої інтеграції (1) енергетична незалежність і безпека; (2) прозорість і демократизація; (3) експортні можливості; (4) декарбонізація; (5) оновлення застарілої інфраструктури і розвиток нових технологій, зокрема збереження енергії. Для оновлення застарілої інфраструктури і модернізації Укргідроенерго (кошторис перевищує 200 млн. дол. США) з приводу чого цього року Україна зі Світовим банком успішно провела переговори з модернізаційного проекту, яким передбачено встановлення систем акумулювання електроенергії. Він також повідомив, що Україна впевнено рухається до інтеграції з європейською енергомережею [28, с. 2].

По завершенні саміту міністрів енергетики країн G20, в серпні 2021-го, в їхньому комюніке йдеться про фінансування для реалізації проектів по «0-вому» варіанту по 100 млрд. дол. щорічно. Наші ж пропозиції, про наведення порядку в управлінні, економіці тощо, можна і необхідно реалізувати самотужки. В комюніке енергетиків G20 нічого не згадується про водень.

Олександр Мороз, Голова ВРУ II і V скликань і Віталій Скларов, міністр енергетики та електрифікації УРСР (України) (1982-1993 рр.), академік Інженерної академії наук України звернули увагу на те, що «треба відверто визнати, що всі без винятку структурні зміни в системі управління енергетичною галуззю абсолютно негативні, щоб не сказати – безглузді. А бездумне підпорядкування національного диспетчерського центру (УКРЕНЕРГО – серцевини управління галуззю) міністерству фінансів (?!), атомних і гідроелектричних станцій – Кабінету Міністрів, межує з відвертим шкідництвом. Такою структурою може бути лише Міненерго з поверненням йому властивих прав і відповідної структури. Унаслідок всіх цих «заходів» і, особливо,

безглуздої кадрової політики, коли практично всі спеціалісти високої кваліфікації і вищого рівня відповідальності послідовно замінювались на людей, що не мають жодного стосунку до енергетики, не мають досвіду і знань, на основі яких цей досвід можна надбати. Чиниться свідомо, цілеспрямована деградація енергетики. Як наслідок, наша держава впритул наблизилася до стану країни – місяця збуту (!) чужої електроенергії».

Жодної необхідності в синхронній роботі із Заходом і Сходом немає, тим паче, що нас послідовно і цинічно в минулі роки перетворювали на зручний (не для нас) ринок збуту з необхідними потужностями для регулювання, виділяючи кошти лише на ГЕС і АЕС. Нас садили на «електричну голку», встановлюючи нам тарифи, ціни, технічні умови і вимоги. Спеціалісти не дарма вважають, що від електричної голки до електричного стільця всього один крок [29, с. 4]. За розрахунками вітчизняних фахівців електроенергія від АЕС є найдорожчою і не окупується. До того ж, за твердженням міністра аграрної політики і продовольства України Романа Лещенка «глобальні зміни клімату обертаються великими загрозами для сільського господарства. Знижується продуктивність праці, втрачають стійкість екосистеми, погіршується якість життя. 75% викидів CO₂ дають підприємства енергетики, транспорту та ЖКГ. За інформацією національного кадастру антропогенних викидів парникових газів, за 2019 рік частка метану у структурі викидів становить 21%. Вони посідають друге місце після викидів CO₂. Найбільше викидів метану дає енергетика (процес видобутку), експортування, транспортування, зберігання, розподіл та споживання нафти і природного газу й вугілля [17, с. 4].

В інтерв'ю для «Урядового кур'єра» Голова правління АТ «Чернівгаз» Віктор Горда повідомив, що виконання необхідних робіт

щодо технічного самообслуговування газорозподільчих мереж для забезпечення безаварійного використання (із 2015 року оператори ГРМ не продають газ) залежить від тарифів на розподіл газу. Тарифи розглядає і затверджує Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг за принципом покриття витрат, необхідних для утримання мереж. Газорозподільні мережі рік у рік старіють. У населених пунктах, газифікованих після 2009 року, якщо відкрити мережу, то труба із тріснутими швами. Ці мережі люди будували за власні кошти. За документами не відомо, хто їх будував. Проєктували Тернопільські фірми, а приймали в експлуатацію кіровоградські. Такий безлад пов'язаний із постійними змінами операторів з обслуговування мереж. Нинішніх інвестицій не вистачає на латання дірок. Система газорозподілу услід за системою теплопостачання просто вийде з ладу. Занедбання інфраструктури центрального теплопостачання призвело до того, що послуга вже неможлива. Так само може статися і з газом, коли послуга доставки газу стане технічно неможливою ні за нинішнім тарифом, ні за вищим [30, с. 5]. Основна причина – галопуюча інфляція, яка знецінює амортизаційні відрахування підприємств, непомірно високий податковий тиск, безпрецедентна нестабільність і громіздкість податкового і митного законодавства.

Натомість, «Текст «антиолігархічного» законопроекту, блукаючи по кабінетах Верховної Ради і уряду, перетворився до невпізнання. В результаті олігархи заплатять на 40-60% ренти менше, а от українцям варто готуватись до підвищення цін на продукти харчування і зв'язок. А бізнесу – до тотальних перевірок. Підвищення акцизів, нові податки на землю і податковий терор. Все це чекатиме простих українців, а також малий і середній бізнес з прийняттям так званого «антиолігархічного» законопроекту» [31, с. 6] та податкового закону,

який загалом збільшує ренту, тобто плату за використання природних ресурсів.

Згідно офіційного щорічного Послання Президента України Верховній Раді України про внутрішнє і зовнішнє становище України середня ставка кредитів для малого та середнього бізнесу 9,7%. За програмою «Доступні кредити 5-7-9%» український малий та середній бізнес отримав понад 70 мільярдів гривень, створив тисячі нових робочих місць [32, с. 2-3]. Згідно прийнятої Постанови від 02 грудня 2021 року № 1262 «Про надання державних гарантій на портфельній основі у 2021 році» Кабінет Міністрів України постановив надати у 2021 році державні гарантії для забезпечення часткового виконання боргових зобов'язань за портфелем кредитів банків-кредиторів, наданих суб'єктам господарювання мікропідприємства, малого та/або середнього підприємництва – резидентам України, у межах обсягів, визначених у додатку до цієї Постанови, загальний граничний обсяг яких становить понад 8 млрд. гривень [33, с. 7].

Висновки. В умовах загострення економічної кризи в країні такі тимчасові заходи щодо вдосконалення інвестиційного клімату зовсім недоречні і некорисні, оскільки довготривалий дефіцит державного бюджету і платіжного балансу нагнітатимуть інфляцію і девальвацію. 20 січня 2022 року Правлінням НБУ було ухвалене рішення щодо підвищення ключової (облікової) ставки до 10% річних. Згідно прогнозу НБУ у 2022 році і зростання економіки пришвидшиться до 3,4%, інфляція сповільниться до 7,7% та повернеться до цілі 5% у 2023 році. [34]. Проте, світова практика країн з успішною економікою підтверджує, що облікова ставка, як і рівень інфляції не можуть бути знижені за умови довгострокового подвійного дефіциту державного бюджету і дефіциту платіжного балансу, без удосконалення бюджетно-податкової і митної політики. Згідно інформації НБУ в 2021

р. поточний рахунок платіжного балансу зведено з дефіцитом 1,1% ВВП. Унаслідок поживлення внутрішнього попиту (як споживчого, так і інвестиційного) надалі від'ємне сальдо розшириться – до 3,3% ВВП у 2022 році та до 3,3-3,5% ВВП у наступні роки [34]. Зростаючий попит на іноземну валюту знецінить гривню.

За повідомленням українських банків у вересні 2021 року ними видано 943 іпотечних кредитів на загальну суму 812 млн. грн. Про видачу нової іпотеки у вересні поінформували 22 фінустанови. Загалом за 9-ть місяців 2021 року видано понад 7,5 тис. іпотечних кредитів на загальну суму майже 6,1 млрд. грн. Відповідно до січня-вересня 2020 року іпотечне кредитування збільшилось у 2,7 раза в грошовому вимірі. 86% від обсягу усіх виданих іпотечних кредитів – кредити на купівлю житла на вторинному ринку нерухомості. Середня сума договору у вересні становила 861,1 тис. грн. Середня ефективна ставка іпотечного кредиту становила у вересні 15,4% на первинному і 13,6% - на вторинному ринку. З початку року ставки знизилися відповідно на 1,5 в.п. та 0,3 в.п. [34].

З червня 2021-го в Україні діє «колекторський» закон, який, як обіцяли його автори, повинен був захищати українців від безкарності «збирачів боргів». Прошло три місяці, а кількість обманутих споживачів, які потрапили в «боргове рабство» зростає, а колектори разом із мікрофінансовими організаціями вигадують нові способи, як обібрати свого клієнта до нитки. За словами адвокатів, окрім традиційних телефонних погроз боржникам і членам їхніх сімей, колектори заручились підтримкою чорних нотаріусів і навчилися без суду блокувати банківські рахунки. Чому небезпечні швидкі онлайн-кредити? Сотні тисяч українців виявились заложниками мікрокредитних організацій. Середня річна ставка по мікрокредитах в Україні 28649%. Однак, є немало МФО, які дають в борг під значно

вищі середньорічні відсотки: МФО «Укрпозика» - під 266190%, Moneyveo – під 128126%, CreditPlus – 84812%, «СС Лоун» - 726%, «КачайГроші» - 684%.

В жовтневому (2021 року) дослідженні USAID, виявилось, що 61% представлених в Україні мікрофінансових компаній зловживають занижуванням реальної відсоткової ставки, зваблюючи нових клієнтів обіцянками видати гроші «під 0,1%». При цьому найголовніше – не порушувати термінів повернення кредиту. Кожен день прострочки платежу «накручує» шалені відсотки. Згідно досліджень USAID, кожний четвертий договір (24%) містить згадування про застосування штрафу і пені за одне і теж порушення, а 10% всіх договорів містить комбінацію штрафів, пені і підвищеної відсоткові ставки, що заборонено Законом про споживче кредитування, а саме, подвійна або потрійна відповідальність. Прикладів, коли боржник взяв в кредит 1 тис. грн, а вже через місяць повинен повернути 10 тис. грн – маса. Останнім часом мікрофінансові організації освоїли нові методи «віддати на поталу» і вилучити кошти боржників-клієнтів – арешт рахунків шляхом залучення приватних виконавців. Такі зміни відсоткової ставки абсолютно неправомірні, а договори, які передбачають автоматичне списання коштів в рахунок боргу з карти, на яку були початково нараховані гроші, робить життя боржника ще більш нестерпним [35, с. 5]. Адвокати радять звернутись із письмовою скаргою в НБУ, першому подати справу в суд або ж звернутись з письмовою скаргою до Уповноваженого з прав людини, проте за умови громіздкого, неусталеного законодавства, громіздкої, неусталеної системи правоохоронних служб, а головне, внаслідок неусталеної ситуації в економіці країни, обумовленої довготривалою економічною кризою, кожна кредитна угода пов'язана із надто високим ризиком для боржника і кредитодавця.

Нові кредити нефінансовим корпораціям, включаючи кредити офердрафт, кредити за початковим строком погашення до 1 року, від 1 до 5 років та більше 5 років в жовтні 2021 року надавались під процентну ставку 9,23% річних (у гривнях – 10,01%, у доларах – 3,81%, у євро – 4,44%), процентна ставка непогашених кредитів нефінансовим корпораціям становила 10,83% річних (у гривнях – 14,05%, у доларах США – 6,68%, у євро – 6,43%), процентна ставка нових депозитів нефінансових корпорацій становила 4,65% (у гривнях – 4,76%, у доларах США – 0,82%, у євро – 0,60%), непогашених депозитів нефінансових корпорацій – 4,14% (у гривнях – 4,96%, у доларах США – 0,75%, у євро – 0,69%).

В той же час процентна ставка для домогосподарств по нових кредитах становила 29,63% (у гривнях – 29,65%, у дол. США – 37,12%, у євро – 7,35%), по негашених кредитах домогосподарств – 32,96% (в гривнях – 34,03%, в дол. США – 10,79%, у євро – 5,40%), по нових депозитах домогосподарств – 4,86% (у гривнях – 6,76%, в дол. США – 0,57%, у євро – 0,37%), по непогашених депозитах домогосподарств – 4,59% (у гривнях – 6,97%, у доларах США – 1,00%, у євро – 0,47%).

В Україні встановлений банківською системою мінімальний прибуток – маржа, як різниця між процентною ставкою за новими кредитами і процентною ставкою за новими депозитами в жовтні 2021 року для нефінансових корпорацій становила 4,58% (в гривнях – 5,25%, в доларах США – 2,99%, в євро – 3,84%), а по непогашених кредитах і непогашених депозитах – 6,69% (в гривнях – 9,09%, в доларах США – 5,93%, в євро – 5,74%).

Маржа встановлена банківською системою за окреслений період від нових кредитів і нових депозитів домогосподарств становила 24,77% (в гривнях – 22,89%, в доларах США – 36,55%, в євро –

6,98%), а по непогашених кредитах і непогашених депозитах – 28,37% (в гривнях – 27,06%, в доларах США – 10,22%, в євро – 4,93%). [36, с.10].

Нереальні надвисокі процентні ставки за кредитами і за депозитами, встановлені банківською системою України для нефінансових корпорацій, а також нереально встановлені процентні ставки по кредитах і депозитах для домогосподарств свідчать про вкрай несприятливий інвестиційний клімат на території країни, що підтверджується довготривалим виведенням капіталу за її межі і вимушеною еміграцією населення. Чиста міжнародна інвестиційна позиція продовжує погіршуватись. Упродовж 2 кварталу 2021 року зниження чистої міжнародної інвестиційної позиції відбулось внаслідок перевищення позитивних змін по пасивних операціях резидентів над змінами по активних операціях на мінус 597 млн. дол. США. Погіршення обумовлені передусім зниженням валютного курсу гривні, що знизило чисту міжнародну інвестиційну позицію на мінус 970 млн. дол. США та переоцінкою капіталу – на мінус 408 млн. дол. США. Порівняльні зміни структури активів і пасивів вказують на подальше погіршення цього показника. Відбуватиметься подальше послаблення банківської системи як основний тренд [11]. Упродовж трьох кварталів 2021 року дохід від власності, сплачений іншими країнами, досяг 9,75% ВНД, дохід від власності, одержаний від інших країн становив 2,2% ВНД. Зміни чистого багатства України за рахунок заощадження та капітальних трансфертів за три квартали 2021 року склали мінус 65804 млн. грн. (понад 1,8% ВНД [37]).

15.02.2022 Держдума РФ звернулася до президента Путіна з проханням визнання республіки на Донбасі. Парламентарії проголосували за таке визнання. Такий крок став свідомим виходом із Мінських угод.

15.02.2022 о 22.30, за кілька годин до анонсованого західними розвідниками і ЗМІ часу вторгнення Росії в Україну (нібито мало статися о 3-ій ночі), господар Білого дому звернувся до своєї нації із посланням про стан справ в Україні. Байден застеріг Путіна: «Якщо Росія все ж таки вторгнеться в Україну, людські втрати для України будуть величезними і стратегічні втрати для Росії також будуть величезними... Світ не забув, що Росія обрала непотрібну смерть та руйнування. Вторгнення в Україну виявиться раною, якої вона завдасть собі сама». Президент США попередив російського візаві: «Ми не будемо жертвувати основними принципами. Нації мають право на суверенітет та територіальну цілісність. Вони мають свободу визначати свій власний курс і вибирати, з ким вони співпрацюватимуть». Путін відступив. У час X російські ракети не злетіли в українське небо [38, с. 1, 3]. Проте агресивна ескалація триває. 24.02.2022 російські війська відкрили воєнні дії по усій території України. Україна протидіє диверсіям. Міжнародні організації накладають санкції на РФ. Кому належить розв'язати цей гордіїв вузол?

Література:

1. Цитата дня. *Урядовий кур'єр* (17.11.2021), № 221, с.1.
2. Адміністрація Президента України www.president.gov.ua
3. Писана Н. Сподівання на дипломатію та діалог. Запобігти війні. Весь світ продовжує переконувати Росію припинити брязкати зброєю біля кордонів України. *Урядовий кур'єр* (3.02.2022), № 21, с.2.
4. Цитата дня. *Урядовий кур'єр* (3.02.2022), № 21, с.1.
5. Козуб Т. Доктрина Байдена: перестанут ли США быть сверхдержавой. *Вести* (6.09.2021), № 160, с.4.
6. США розширює підтримку. *Урядовий кур'єр* (29.01.2022), № 18, с.1.

7. Канада розширює допомогу. *Урядовий кур'єр* (28.01.2022), № 17, с.1.
8. Цитата дня. *Урядовий кур'єр* (28.01.2022), № 17, с.1.
9. Цифра дня. *Урядовий кур'єр* (29.01.2022), № 18, с.1.
10. Цифра дня. *Урядовий кур'єр* (01.02.2022), № 19, с.1.
11. Національний банк України www.bank.gov.ua
12. Куш П. Хоч добре знали, за кого голосували. Знову? Після участі у виборах сусідньої держави-агресора жителі окупованого Донбасу дуже розчаровані тим, що їх використали. *Урядовий кур'єр* (6.10.2021), № 193, с.3.
13. Куш П. Налітай: наобіцяли! На дні. Нинішній економічний стан ОРДЛО гарантує спрощений доступ до Росії не власної продукції, а лише трудових мігрантів. Навряд чи продукція з Донбасу посуне лавиною до північного сусіда. *Урядовий кур'єр* (29.11.2021), № 250, с.3.
14. Малолеткова О. Україна та Ізраїль посилять взаємовигідне партнерство. *Урядовий кур'єр* (6.10.2021), № 209, с.2.
15. Козуб Т. “Крутят карусели”: хто и почему говорит о вторжении РФ. *Вести. Всеукраинский выпуск* (16.11.2021), № 209, с.5.
16. Куш П. Екологія. Ливарна ложка рот дере. Повітряна тривога. У прифронтовому Маріуполі триває безкінечна битва за чисте довкілля. *Урядовий кур'єр* (11.12.2021), № 229, с.3.
17. Громов О. Україна прагне очищення довкілля. За Паризькою угодою. *Урядовий кур'єр* (17.11.2021), № 221, с.4.
18. Новости Украины. Впервые СБУ передала Минобороны изъятое оружие на 1 млрд. грн. *Вести. Всеукраинский выпуск* (12.11.2021), № 207, с.2.

19. Коментар для “ВЗ”. Олександр Мусієнко, директор центру військово-правових досліджень “Росія може реалізувати комбінований сценарій”. *Високий замок. Тижневик (23-29.12.2021)*, № 76, с.3.
20. Власенко В. Що хоче і чого боїться РФ? Геополітика. Кремлівський режим лякає не НАТО, а встановлення демократії в Україні, Грузії, Молдові та Білорусі. *Урядовий кур’єр (27.01.2022)*, № 16, с.2.
21. Відділ новин “Урядового кур’єра”. Країна трансформується і втілює реформи. *Урядовий кур’єр (8.10.2021)*, № 195, с.2.
22. Кратко. Компенсация. *Вести. Всеукраинский выпуск (6.10.2021)*, № 182, с.2.
23. Новости Украины. Зарплаты в Украине: в каких областях платят больше всего. *Вести. Всеукраинский выпуск (2.11.2021)*, № 199, с.2.
24. Міністерство фінансів України www.minfin.gov.ua
25. Новости Украины. Украина получила от ЕС транш макрофинансовой помощи на 600 млн. евро. *Вести. Всеукраинский выпуск (26.10.2021)*, № 194, с.2.
26. Якісну інфраструктуру фондового ринку буде створено впродовж наступних двох років. Міжнародна співпраця. *Урядовий кур’єр (27.11.2021)*, № 229, с.2.
27. Кабінет міністрів України www.kmu.gov.ua
28. Писана Н. Упевнений рух до інтеграції з європейською енергомережею. *Урядовий кур’єр (12.10.2021)*, № 197, с.2.
29. Мороз О., Склярів В. Майбутнє енергетики України Інструменти революції в наших руках. *Голос України (06.08.2021)*, № 148, с.4.
30. Ткаченко С. Голова правління АТ “Чернівгаз” Віктор Горда: “Газова мережа без належного професійного нагляду – це бомба під нашими містами та селами”. *Урядовий кур’єр (27.04.2021)*, № 80, с.5.
31. Дранник А. Экономика. Украинцам – налоги, олигархам – скидка. Как нас снова обвели вокруг пальца. *Вести (16.11.2021)*, № 209, с.6.

32. Офіційно. Виступ Володимира Зеленського у Верховній Раді зі щорічним Посланням про внутрішнє і зовнішнє становище України “Поруч зі словом “Україна” завжди має бути слово “вперше”. *Урядовий кур’єр* (2.12.2021), № 232, с.2-3.

33. Кабінет Міністрів України. Постанова від 2 грудня 2021 р., № 1262. Київ. “Про надання державних гарантій на портфельній основі у 2021 році”. Прем’єр міністр України Д.Шмигаль. *Урядовий кур’єр* (4.12.2021), № 234.

34. Національний банк України www.bank.gov.ua

35. Дранник А. Угрозы близким и долг на миллион: цена онлайн-кредитов. *Вести. Всеукраинский выпуск* (28.10.2021), № 196, с.5.

36. Національний банк України. *Грошово-кредитна та фінансова статистика. Жовтень 2021 року*, с.10 www.bank.gov.ua

37. Державна служба статистики України www.ukrstat.gov.ua

38. Фаріон І. За 5 хвилин до війни. Рішучими діями на захист миру Захід змусив Путіна зупинитись. *Високий замок. Тижневик* (17-23.02.2022), № 7, с.1, 3.

References:

1. Tsyfra dnya [Number of the day]. *Uryadovyi kurier* [Government Courier], no. 221 (2021), 1 [in Ukrainian].

2. Administration of the President of Ukraine <www.president.gov.ua

3. Pysana N. Spodivannya na dyplomatiyu ta dialog. Zapobigty vijni. Ves svit prodovzhuye perekonuvaty Rosiyu prypynyty bryazkaty zbrojeyu bilya kordonic Ukrayiny [Hopes for diplomacy and dialogue. Prevent war. The whole world continues to persuade Russia to stop brandishing weapons near Ukraine's borders]. *Uryadovyi kurier* [Government Courier], no. 21 (2022), 2 [in Ukrainian].

4. Tsyтата dnya [Quote of the day]. Uryadovyi kurier [Government Courier], no. 21 (2022), 1 [in Ukrainian].
5. Kozub T. Doktrina Baydena: perestanut li SSHA byt svjerhdjethavoj [Biden Doctrine: Will the US cease to be a superpower]. Vesti [News], no. 160 (2021), 4 [in Russian].
6. SSHA rozshyryuye pidtrymku [The United States is expanding its support]. Uryadovyi kurier [Government Courier], no. 18 (2022), 1 [in Ukrainian].
7. Kanada rozshyryuye dopomogu [Canada expands aid]. Uryadovyi kurier [Government Courier], no. 17 (2022), 1 [in Ukrainian].
8. Tsyтата dnya [Quote of the day]. Uryadovyi kurier [Government Courier], no. 17 (2022), 1 [in Ukrainian].
9. Tsyfra dnya [Number of the day]. Uryadovyi kurier [Government Courier], no. 18 (2022), 1 [in Ukrainian].
10. Tsyfra dnya [Number of the day]. Uryadovyi kurier [Government Courier], no. 19 (2022), 1 [in Ukrainian].
11. National Bank of Ukraine < www.bank.gov.ua
12. Kushch P. Hoch dobre znaly, za kogo holosuvaly. Znovu? Pislya uchasti u vyborah susidnjoji derzhavy-agresora zhyteli okupavanogo Donbasu duzhe rozcharovani tym, shcho jih vykorystaly [Although they knew well who they voted for. Again? After participating in the elections of the neighboring aggressor state, the residents of the occupied Donbass are very disappointed that they were used]. Uryadovyi kurier [Government Courier], no. 193 (2021), 3 [in Ukrainian].
13. Kushch P. Nalitaj: naobitsjaly! Na dni. Nynishnij ekonomichnyi stan ORDLO garantuye sproshchenyi dustup do Rosiji ne vlasnoji produktsiyi, a lyshe trudovykh migrantiv. Navryad chy produktsiya z Donbasu posune lavynoyu do pivnichnogo susida [Pour: promised! At the bottom. The current economic situation of ORDLO guarantees simplified access to

Russia not for its own products, but only for migrant workers. It is unlikely that products from Donbass will move in an avalanche to the northern neighbor]. Uryadovyi kurier [Government Courier], no. 250 (2021), 3 [in Ukrainian].

14. Malolyetkova O. Ukrayina ta Izrayil posylyat vzayemovygidne partnerstvo [Ukraine and Israel will strengthen mutually beneficial partnership]. Uryadovyi kurier [Government Courier], no. 209 (2021), 2 [in Ukrainian].

15. Kozub T. "Krutjat karuseli": kto i pochjemu govorit o vtorzheniyi RF ["Carousels are spinning": who and why is talking about the invasion of the RF]. Vesti. Vsieukrainskii vypusk [News. All-Ukrainian Edition], no. 209 (2021), 5 [in Russian].

16. Kushch P. Ekologiya. Lyvarna lozhka rot dere. Povitryana tryvoga. U pryfrontovomu Mariupoli tryvaye bezkinechna bytva za chyhte dovkilliya [Foundry spoon mouth dere. Air alarm. An endless battle for a clean environment continues in frontline Mariupol]. Uryadovyi kurier [Government Courier], no. 229 (2021), 3 [in Ukrainian].

17. Hromov O. Ukrayina prahne ochyshchennja dovkillja. Za Paryzjkoyu ugodoyu [Ukraine seeks to clean up the environment. Under the Paris Agreement]. Uryadovyi kurier [Government Courier], no. 221 (2021), 4 [in Ukrainian].

18. Novosti Ukrayiny. Vpjervyje SBU pjerjedala Minoborony izjatoje oruzhyje na 1 mlrd. hrn. [News of Ukraine. For the first time, the SBU handed over to the Ministry of Defense seized weapons worth UAH 1 billion.]. Vesti. Vsieukrainskii vypusk [News. All-Ukrainian Edition], no. 207 (2021), 2 [in Russian].

19. Komentar dlya "VZ". Oleksandr Musiyenko, dyrektor tsentru vijskovo-pravovykh doslidzhen "Rosiya mozhe realizuvaty kombinovanyi stzenarii" [Comment for "VZ". Alexander Musienko, Director of the Center for Military

and Legal Studies "Russia can implement a combined scenario"]. Vysoky Zamok [High Castle], no. 76 (2021), 3 [in Ukrainian].

20. Vkasenko V. Shcho hoche i choho boyitsja RF? Geopolityka. Kremlivskyi rezhym lyakaye ne NATO, a vstanovlennya demokratiyi v Ukrayini, Gruzii, Moldovi ta Bilorusi [What does Russia want and what is it afraid of? Geopolitics. The Kremlin regime is not afraid of NATO, but of establishing democracy in Ukraine, Georgia, Moldova and Belarus]. Uryadovyi kurier [Government Courier], no. 16 (2022), 2 [in Ukrainian].

21. Viddil novyn "Uryadovoho kuriera". Krayina transformuyetsya i vtilyuye reform [“Government Courier” News Department. The country is transforming and implementing reforms]. Uryadovyi kurier [Government Courier], no. 195 (2021), 2 [in Ukrainian].

22. Kratko. Kompjensatsiya [Comment for "VZ". Alexander Musienko, Director of the Center for Military and Legal Studies "Russia can implement a combined scenario Briefly. Compensation] Vesti. Vsieukrainskii vypusk [News. All-Ukrainian Edition], no. 182 (2021), 2 [in Russian].

23. Novosti Ukrayiny. Zarplaty v Ukrayinje: v kakikh oblastiakh platyat bolshe vsjeho Kompjensatsiya [News of Ukraine. Salaries in Ukraine: which areas pay the most] Vesti. Vsieukrainskii vypusk [News. All-Ukrainian Edition], no. 199 (2021), 2 [in Russian].

24. Ministry of Finance of Ukraine < www.minfin.gov.ua

25. Novosti Ukrayiny. Uktayina poluchila ot ES tranch makrofinansovoj pomoshchi na 600 mln. Euro [News of Ukraine. Ukraine received a tranche of macro-financial assistance from the EU for 600 mln.] Vesti. Vsieukrainskii vypusk [News. All-Ukrainian Edition], no. 194 (2021), 2 [in Russian].

26. Yakisnu infrastrukturu fondovogo rynku bude stvoreno vprodovzh nastupnykh dvokh rokiv. Mizhnarodna spivpratsya [Quality stock market

infrastructure will be established over the next two years. International cooperation]. Uryadovyi kurier [Government Courier], no. 229 (2021), 2 [in Ukrainian].

27. Cabinet of Ministers of Ukraine <www.kmu.gov.ua

28. Pysana N. Upevnenyi rukh do integratsiyi z yevropeyskoyu energomerezheyu [Confident movement towards integration with the European grid]. Uryadovyi kurier [Government Courier], no. 197 (2021), 2 [in Ukrainian].

29. Moroz O., Sklyarov V. Maybutnye energetyky Ukrayiny. Instrumenty revolyutsiyi v nashykh rukakh [The future of Ukraine's energy sector. The tools of the revolution are in our hands]. Holos Ukrayiny [Voice of Ukraine], no. 148 (2021), 4 [in Ukrainian].

30. Tkachenko S. Holova pravlinnya AT “Chernivhaz” Viktor Horda: “Hazova merezha bez nalezhnoho profesijnoho nahlyadu – tse bomba pid nashymy mistamy ta selamy” [Viktor Gorda, Chairman of the Board of Chernivgaz JSC: "The gas network without proper professional supervision is a bomb under our cities and villages"]. Uryadovyi kurier [Government Courier], no. 80 (2021), 5 [in Ukrainian].

31. Drannyk A. Ekonomika. Ukraintsam – nalogi, oligarkham – skidka. Kak nas snova objeli vokrug paltsa [Economy. Ukrainians get taxes, oligarchs get a discount. How we got fooled again] Vesti [News], no. 209 (2021), 6 [in Russian].

32. Ofitsiyno. Vystup Volodymyra Zelenskogo u Verkhovnij Radi z shchorichnym Poslannyam pro vnutrishnye i zovnishnye stanovyshe Ukrayiny “Poruch zi slovom “Ukrayina” zavzhdy maye buty slovo “vpershe” [Officially. Speech by Volodymyr Zelensky in the Verkhovna Rada with the Annual Message on the Internal and External Situation of Ukraine The word “for the first time” should always be next to the word “Ukraine”]. Uryadovyi kurier [Government Courier], no. 232 (2021), 2-3 [in Ukrainian].

33. Kabinet Ministriv Ukrayiny. Postanova vid 2 hrudnya 2021 r., no. 1262. Kyiv. "Pro nadannya derzhavnukh harantii na portfel'noi osnovi u 2021 rotsi". Premyer ministr Ukrayinu D. Shmygal [Cabinet of Ministers of Ukraine. Resolution of December 2, 2021, № 1262. Kyiv. "On the provision of state guarantees on a portfolio basis in 2021." The Prime Minister of Ukraine D. Shmygal]. Uryadovyi kurier [Government Courier], no. 234 (2021) [in Ukrainian].

34. National Bank of Ukraine <www.bank.gov.ua

35. Drannyk A. Ugrozy blizkim i dolg na million: tsena onlayn-krjeditov [Threats to relatives and debt per million: the price of online loans]. Vesti. Vsieukrainskii vypusk [News. All-Ukrainian Edition], no. 196 (2021), 5 [in Russian].

36. Natsionalnyi bank Ukrayiny. Hroshovo-kredytna ta finansova statystyka. Zhovten 2021 roku [National Bank of Ukraine. Monetary and financial statistics. October 2021], 10 www.bank.gov.ua

37. State Statistic Service of Ukraine <www.ukrstat.gov.ua

38. Farion I. Za 5 khvylyn do vijny. Rishuchymy diyamy na zahyst myru Zahid zmusyv Putina zupynyty [5 minutes before the war. By taking decisive action to protect peace, the West has forced Putin to stop]. Vysoky Zamok. Tyzhnevyyk [Hagh Castle. Weekly], no. 7 (2022), 1,3 [in Ukrainian].